

Universitat Rovira i Virgili

Investidura com a doctora honoris causa,
de la senyora Mary Nash

Sessió acadèmica extraordinària,
9 de març de 2018

UNIVERSITAT · ROVIRA · I · VIRGILI · SAPIENTIAE · LIBERI · LIBERTATI

Investidura com a doctora honoris causa,
de la senyora Mary Nash

Sessió acadèmica extraordinària,
9 de març de 2018

Universitat Rovira i Virgili
Tarragona

Discurs d'investidura: © 2018 by Mary Nash

Fotografia: Margarida Alberich

Imprès per Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, SA

Dipòsit Legal: T 544-2018

Índex

Elogi de la candidata a càrrec de la doctora MONTSERRAT DUCH PLANA	7
Discurs d'investidura a càrrec de la senyora MARY NASH	13
Paraules de benvinguda pronunciades pel doctor JOSEP ANTON FERRÉ VIDAL Rector Magfc. de la Universitat	27

📖 Elogi de la candidata
a càrrec de la doctora Montserrat Duch Plana

Rector Magnífic, autoritats acadèmiques, doctores i doctors, estudiants i ciutadania tota.

Avui, 9 de març de 2018, l'endemà d'una fita històrica en el combat per a la igualtat de gènere, la Universitat Rovira i Virgili té l'honor d'investir doctora honoris causa una acadèmica pionera del feminisme acadèmic.

La Dra. Mary Nash és una historiadora nascuda a Irlanda (1947). Formada a les universitats de Cork, Torí i Barcelona, és catedràtica d'Història Contemporània a la Universitat de Barcelona (1991-2017).

El reconeixement de les dones com a subjectes històrics va ser costós. El circuit de la història de les dones estava en un procés de construcció. Evidentment, la professora Nash es va nodrir de la teoria feminista, dels debats internacionals sobre el gènere com a categoria històrica d'anàlisi, però s'identifica amb els àmbits de la història social i cultural.

En preparar aquesta breu intervenció, coneixent com conec la Dra. Nash, vaig pensar tot d'una en el llibre de Martha C. Nussbaum *Sin fines de lucro. Por qué la democracia necesita de las humanidades* (Madrid, Katz Editores, 2010), i també en una altra obra: *Lo que hacen los mejores profesores universitarios* de Ken Bain (València, Universitat, 2006). Ja veuran per què.

Les disciplines humanístiques eduquen en el pensament crític, indispensable per a una ciutadania democràtica resistent davant el poder de l'autoritat i les tradicions cegues. Nussbaum desmitifica la idea que l'educació sigui principalment una eina per al creixement econòmic, i sosté que aquest no suposa necessàriament una millora en la qualitat de vida.

Les humanitats contribueixen al conreu de la creativitat i atorguen sentit a les nostres vides, tot posant en qüestió el paradigma orientat al creixement versus un desenvolupament humà. És el que ha aportat la professora Nash: una contribució a unes bases per a una educació que plantegi desafiaments per tal que l'intel·lecte esdevingui actiu i competent, dotat de pensament crític per a un món complex. El seu llibre *Mujeres del mundo* és una aportació decisiva a una ciutadania cosmopolita que, des de l'Acadèmia, ha arribat a públic culte en diverses llengües.

En aquest llibre, traduït i reeditat, Nash presenta un estudi innovador per la seva visió global sobre els moviments contemporanis de les dones en la lluita per la conquesta dels seus drets i llibertats fonamentals a escala mundial. Explora dinàmiques tan diverses com les lluites col·lectives per la ciutadania, el sufragisme, el feminisme, el pacifisme, la reforma sexual, la resistència anticolonial, l'alliberament de les dones, la mobilització contra les dictadures polítiques, els feminismes de la transició hispànica i les propostes de les minories ètniques i de les dones en països colonitzats. Nash reix a mostrar les dones com a agents històrics, la pluralitat de la seva lluita contra la subalternitat i la seva capacitat per identificar estratègies de resistència i de conquesta dels seus drets.

El millor professorat, entre d'altres coses, té una influència duradora i important en la manera en què la gent pensa, actua i sent. Moltes generacions a la Universitat de Barcelona així ho acrediten: Nash els va ajudar de manera decisiva en la construcció del seu propi pensament o, dit altrament, a construir nous models mentals de la realitat en ensenyar els "fets" en un context ric en problemes, qüestions i preguntes, en crear un bon entorn d'aprenentatge.

A inicis dels anys setanta va iniciar l'assignatura sobre història de les dones. La Universitat de Barcelona era la primera institució docent a Espanya que va incorporar-la. En aquesta línia, també va crear un dels primers postgraus en coeducació i educació no sexista.

La seva fructífera activitat docent i investigadora abasta setze tesis doctorals i docència de grau i màster des de 1975 a la Universitat de Barcelona, en la condició de catedràtica d'Història Contemporània des de 1991 i fins a l'actual curs acadèmic, en què esdevé catedràtica emèrita.

Les persones sàvies tenen un coneixement profund de la història de les seves disciplines, incloses les controvèrsies que s'hi han produït, i contribueixen a transformar la manera en què entenem la naturalesa del saber. I la Dra. Nash ha sabut conduir el seu propi trajecte intel·lectual amb fascinació i ha gaudit en la recerca pionera sobre la història de les dones i del gènere. Ho ha assolit en una producció intel·lectual ingent, amb 259 articles i llibres i la participació en 40 congressos.

La nostra candidata a doctora honoris causa per la URV ha desenvolupat la seva recerca historiogràfica a Catalunya, per exemple sobre la Guerra Civil, amb un llibre, com tants dels seus, que traspasa les biblioteques universitàries. A *Rojas* avalua la significativa participació de les dones en la

lluïta antifeixista, tot introduint la complexa realitat de la guerra i la revolució amb perspectiva de gènere. Hi planteja l'artificialitat de la separació dels àmbits públic i privat com a esquema interpretatiu, que va permetre destacar la importància decisiva del paper de les republicanes en la resistència civil a la rereguarda, en el marc de la resignificació dels espais públic i privat.

Les seves línies de recerca completen un complex esforç intel·lectual per construir un nou paradigma interpretatiu del passat, a partir de la seva condició pionera en els estudis d'història de les dones i el gènere, que en una llarga carrera investigadora ha anat modulant. Uns quants títols dels seus llibres ens ajudaran a caracteritzar-ne la vàlua; per qüestions de brevetat només esmento els que ha escrit al segle XXI: *Mujeres del mundo, Feminismos en la transición, Los límites de la diferencia. Alteridad cultural y genero, Treballadores. Un segle de treball femení a Catalunya, Alteridad cultural y género en la recepción mediática de la inmigración, Feminismo y antifeminismo. Culturas políticas e identidades de género en España. Antología del pensamiento feminista en España, i Desvelando la historia. Fuentes históricas coloniales y poscoloniales en clave de género.*

Des de fa vint anys és la directora del grup de recerca consolidat Multiculturalisme i Gènere, que focalitza l'atenció en les representacions de l'alteritat, en la línia de la història cultural, i centra la investigació en les representacions culturals, les identitats i els imaginaris col·lectius i les construccions discursives que es manifesten a través d'una complexa aglomeració d'idees, tradicions, discursos polítics, llenguatges, actituds mentals, símbols, ritus i mites.

Avui acompanyem la Dra. Nash acadèmiques de moltes universitats catalanes i espanyoles que hem rebut el seu mestratge, com s'exemplifica en obres que ha coordinat com *Feminidades y masculinidades: arquetipos y prácticas de género*. Ha fundat estructures de recerca com el Centre d'Investigació Històrica de la Dona a la UB (1982), l'Associació Espanyola d'Investigación de la Història de les Dones (1991) i *Arenal, Revista de Historia de las Mujeres* (1994), de la qual fou codirectora.

La Dra. Nash pensa, i alhora ho ha posat en pràctica de manera continuada, que la universitat no ha d'estar aïllada de la societat. Per aquesta raó, en un esforç de transferència de coneixements i de valors, per socialitzar la genealogia femenina, ha fet de comissària d'exposicions com *Dones, els camins de la llibertat* al Museu d'Història de Catalunya (2008), i ha parti-

cipat en altres activitats de la Generalitat de Catalunya i l'Institut Català de les Dones.

Mary Nash, la principal introductora dels estudis de dones i gènere a la universitat espanyola, fou membre de la primera junta de la International Federation for Research in Women's History (IFRWH), el 1990, i és activa al consell de redacció d'una de les revistes de referència: *Historia Social*.

Entre els reconeixements a la seva persona, podem esmentar el premi Emilia Pardo Bazán (1984), la creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1995), la medalla al mèrit en el treball President Macià (2008) i el doctorat honoris causa per la Universitat de Granada (2010), quan s'esqueia el centenari de la incorporació de les dones a la universitat espanyola.

La professora Nash coneix bé la nostra universitat: ens ha visitat en cursos d'estiu, en tribunals de tesi o en concursos, i és membre del consell de la col·lecció Atenea, sobre estudis de dones, gènere i feminismes, que dirigeix i que coedita la Universitat. Una mostra de generositat per qui ha dirigit setze tesis doctorals i ha internacionalitzat els resultats de la seva recerca amb publicacions a Stanford U. Press, Arnold Publishers i en editorials alemanyes, franceses i italianes, així com a les principals revistes com ara *Women's Studies*. La seva obra ha estat traduïda a les principals llengües de comunicació científica d'Europa.

Si he aconseguit mostrar que les humanitats són necessàries per a la democràcia i mitjançant aquest elogi reconeixem en la candidata una acadèmica sàvia amb mèrits rellevants, la *laudatio* haurà reeixit.

Rector Magnífic, en la mesura que m'ha estat possible, he exposat la vida i l'obra de la senyora Mary J. Nash. Crec, doncs, haver dit prou perquè amb la vostra autoritat li sigui atorgat el reconeixement dels seus mèrits. Per tant, Rector Magnífic, us demano que us digneu nomenar doctora honoris causa la senyora Mary J. Mash i incorporar-la a la nostra universitat.

Discurs d'investidura

pronunciat per la senyora Mary Nash

Magnífic Senyor Rector de la Universitat Rovira i Virgili, il·lustres autoritats acadèmiques, benvolgudes i benvolguts col·legues i companyes que ens acompanyeu avui de la Universitat Rovira i Virgili i d'altres universitats, amigues i amics, senyores i senyors,

Em sento molt honorada per aquesta investidura com a doctora honoris causa que avui se'm concedeix. Les meves primeres paraules són per expressar l'agraïment més sincer al magnífic rector, doctor Josep Anton Ferré, al Consell de Govern, al claustre i als diferents estaments de la Universitat Rovira i Virgili per atorgar-me aquest gran honor. En especial, m'agradaria fer palès el meu sentit reconeixement envers el professorat de la Facultat de Lletres i el Departament d'Història i Història de l'Art, als quals em vincula una trajectòria dilatada i fructífera. També voldria expressar el meu agraïment a l'Observatori de la Igualtat i al Departament d'Estudis Anglesos i Alemanys. Manifesto, a la vegada, la màxima gratitud a la meva col·lega, historiadora i estimada amiga, la doctora Montserrat Duch, per la *laudatio* tan generosa pronunciada en aquest acte d'investidura. Ens uneix una gran sintonia acadèmica i personal des de fa molts anys, que va començar quan vaig ser membre del seu tribunal de tesi de llicenciatura. Amb el pas dels anys la nostra relació acadèmica s'ha consolidat en nombroses trobades. D'ençà d'aleshores valoro molt l'excel·lent relació amb la Universitat Rovira i Virgili, que ha ofert sempre un espai universitari de reputació internacional reconeguda, d'una cultura acadèmica immillorable i d'una acollida ben cordial. La concessió del grau de doctora honoris causa és un privilegi inestimable que em permetrà formar part del claustre de la Universitat Rovira i Virgili i que m'encoratja a continuar aquesta col·laboració tan estreta amb la seva comunitat acadèmica.

En el marc d'aquest acte d'investidura, és just recordar des de la meva perspectiva actual de professora emèrita de la Universitat de Barcelona el llarg recorregut de la història de les dones i el gènere en el nostre món acadèmic. Els començaments capdavanters ja ens semblen llunyans en el temps

i allunyats en el nostre mapa mental i de coneixements historiogràfics d'avui dia. El 2018 ens trobem en una situació de més reconeixement, de consolidació acadèmica, de publicacions meritòries, d'una docència universitària creixent i amb l'existència de recursos i xarxes de suport per als estudis de les dones i el gènere. Precisament la concessió d'aquest doctorat honoris causa exemplifica la consideració acadèmica per la història de les dones i el gènere, que en l'època més pionera va ser menyspreada per manca de credibilitat acadèmica.

Em fa una il·lusió especial que sigui una universitat catalana qui em concedeixi aquesta distinció. Jo soc filla de la diàspora universitària irlandesa i, a més, pertanyo a la generació d'inconformistes i rebels sense causa de la generació del 68. Aquest proper mes de maig, precisament, farà 50 anys de la meua arribada a Catalunya. Vaig arribar en plena protesta social del maig del 1968, uns moments tumultuosos que van suscitar entre els joves europeus el somni que tot era possible quan pels carrers de París retronaven eslògans com ara: «Prohibit prohibir!», «La imaginació al poder!» o «Un no s'enamora d'una taxa de creixement!». Davant l'amenaça de contagi polític a Espanya, Franco va tancar les fronteres. Per això la meua entrada a Barcelona va ser per la Mediterrània, embarcant en vaixell a Gènova després de cursar un any com a estudiant de postgrau a l'Institut Universitari d'Estudis Europeus de Torí.

Recordo l'efecte que em va fer descobrir la ciutat, amb aquells carrers on convivien el color gris predominant de les façanes dels edificis amb la presència dels «grisos», la policia armada, als carrers. En l'època de la repressió de la dictadura de Franco, aquells tons foscos contrastaven amb el cosmopolitisme de Barcelona, la seva puixança cultural i, sobretot, la intensa obligació política de construir una nova democràcia. Va ser així que em vaig incorporar a la comunitat de pertinença de l'oposició antifranquista, captivada per la justícia de les seves demandes, la vitalitat, el compromís de canvi i per la convicció que eren uns actors decisius per a la transformació política. Em va emocionar la potència d'aquest convenciment polític que semblava la plasmació de la subjectivitat política col·lectiva popular evocada feia poc en les reflexions del mestre Albert Soboul a les seves classes sobre la Revolució Francesa a Torí. El flux dels sentiments i les apreciacions polítiques es va forjar llavors en una nova conformació identitària meua com a antifranquista activa i catalana d'adopció.

El 1969 em vaig veure empenya a tornar a ser estudiant perquè no em van convalidar la llicenciatura irlandesa. Així doncs, vaig tenir el privilegi de

viure com a estudiant les lluites reivindicatives dels darrers anys del règim franquista, quan canviàvem el decurs de la història. Establerta a Barcelona, vaig estudiar una altra vegada la carrera d'Història al Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona, que des d'aquell instant m'ha aixoplugat i m'ha ofert espai per al meu recorregut professional com a historiadora i com a docent universitària. El meu agraïment més sincer al Departament i al seu professorat.

En aquesta cartografia de la meua vida, convé subratllar que vaig tenir la immensa sort de descobrir molt aviat una altra causa que ha omplert la meua vida professional durant gairebé cinc dècades: la meua passió per la història de les dones. A començaments de la dècada del 1970, la confluència del despertar del moviment feminista amb el progrés de la nova història social va facilitar el qüestionament de la invisibilitat de les dones com a subjectes històrics que el marc estructural patriarcal havia establert a la historiografia. Duent a terme els meus treballs de recerca com a estudiant als arxius de Barcelona, va ser apassionant la troballa de documentació sobre la Segona República i la Guerra Civil que, a iniciativa de les bibliotecàries, s'havia custodiat de la repressió franquista al racó clandestí dels arxius que anomenaven «l'Infern». Gràcies a elles i a altres arxivers, el nostre patrimoni històric es va salvar de la destrucció franquista. La meua trobada de fonts silenciades sobre les figures estigmatitzades de les dones republicanes —les *roges* demonitzades de la Guerra Civil— em va reafirmar la identitat com a feminista i va impulsar el meu compromís amb una nova via de recerca que em va obligar a posar en dubte el mite hegemònic de l'absència i la manca absoluta d'importància atribuït a les dones en els esdeveniments històrics. Alhora, aquesta descoberta va fer palès el gran interès dels debats, les activitats i la lluita antifranquista de les republicanes i la seva defensa dels drets de les dones. En efecte, la consulta de materials desconeguts —com ara la revista *Mujeres Libres*, portaveu de l'organització de dones anarquistes, o *Companya*, de la Unió de Dones de Catalunya— va situar en l'escenari de la Guerra Civil lluitadores organitzades, compromeses amb la lluita antifeixista, que a més s'interessaven per temes relacionats amb les mateixes dones. Aquest material històric evidenciava la subjectivitat històrica femenina. Va ser llavors que va néixer de manera irremeiable el meu compromís per convertir les dones en epicentre de les narratives històriques.

Durant aquests anys vaig continuar les meves perquisicions, algunes de clandestines i farcides de dificultats. Al·legant la meua condició d'estrangere-

ra, vaig aconseguir entrar a l'Arxiu de Salamanca, encara sota el control militar de Franco, però em vaig veure obligada a dissimular el motiu específic de la meua recerca, que el règim no hauria tolerat mai. Encara recordo els interrogatoris amenaçadors a què em va sotmetre el director i la impressió que em va fer veure als documents que consultava noms marcats en vermell i blau, un senyal que indicava que el règim franquista els havia identificat per imposar-los les seves polítiques repressives.

Combinava aquestes consultes amb altres d'encobertes al pis secret de la biblioteca Figueras, al carrer Numància de Barcelona, on es guardaven llibres i documentació clandestina de l'època de la Segona República. Actualment, aquest valuós material està custodiat al magnífic arxiu del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona. Per fortuna, aquest capítol de la recerca històrica amb l'amenaça de represàlies de la dictadura franquista es va tancar ja fa moltes dècades. Avui dia tenim accés a documents i arxius que constitueixen les fonts per estudiar la història de les dones. No obstant això, cal que siguem més conscients del valor que tenen les fonts relatives a les dones com a part fonamental del nostre patrimoni històric. A més, ens falta un arxiu especialitzat i un centre de documentació històrica que superi la pèrdua, la dispersió o l'accés difícil a determinada documentació encara avui.

Els coneixements rudimentaris de la història de les dones i els obstacles concrets causats per la dictadura franquista van coadjuvar per posar traves al meu propòsit investigador inicial. De tota manera, val la pena de recalcar l'adversitat lesiva de molts sectors del món acadèmic, el predomini de prejudicis sexistes i la incomprensió que suscitava que em dedicés a historiar les dones com a objecte vàlid d'estudi històric. Les dones quedaven fora de qualsevol consideració en les metanarratives històriques hegemòniques. La seva absència en el discurs històric ni tan sols es va constatar, cosa que va quedar profundament marcada en les aproximacions als temps passats.

El silenci absolut sobre les dones en tant que protagonistes actives de la història estava tan arrelat que ni tan sols existia el concepte d'història de les dones. És ben coneguda la importància d'anomenar un subjecte històric per tal com, a partir d'aquell moment, adquireixi trets definitoris i se n'estableix públicament la identitat. Els noms formen part d'un ordre simbòlic que aporta legitimitat arran del seu poder de representació. La manca de la capacitat de representació per part dels col·lectius, sens dubte, posa traves al reconeixement històric i social. En el cas de les dones, comportava la

negació de la seva presència en la construcció de l'esdevenir històric. Amb la creació d'identitats hegemòniques a partir d'estratègies historiogràfiques d'invisibilització de les dones, s'obviava la diferència de gènere i la pluralitat dels subjectes històrics.

Certament, segons les estratègies de significació adoptades es promou un credo compartit que referma la invisibilització de les dones o, al contrari, reforça creences col·lectives que reconeixen el seu rol en les dinàmiques socials. En aquest sentit, anomenar i donar veu a les dones i registrar-ne la subjectivitat històrica va ser cabdal per encaminar la comprensió del seu passat. Parlar en plural de les dones, per bé que constatant les seves nombroses diferències, va comportar defugir pressupòsits universalistes sobre l'experiència històrica humana construïda des de l'home com a únic cànon de referència. Alhora permetia detectar les diferents agendes que elaboren els col·lectius de dones a partir de vivències tingudes en contextos diferents. Més endavant, la integració del gènere com a categoria d'anàlisi històrica amb les aportacions de figures de renom en la història de les dones, com Joan Scott, Gisela Boch o Natalie Zemon Davis, va encarrilar nous plantejaments interpretatius. Van abordar la història de les dones des del gènere com a forma de relacions significants de poder entre homes i dones i des de l'assignació cultural del gènere en les dinàmiques històriques.

Tornant a la troballa de materials sobre la subjectivitat històrica femenina en les fonts que havia descobert, la meua gosadia juvenil, la meua cultura acadèmica irlandesa i, com a *outsider*, el meu minso coneixement de les regles jeràrquiques tan estrictes dins del món acadèmic van fer que contravingués obertament la voluntat del catedràtic Emili Giralte reclamant la justícia de dedicar la meua tesi doctoral al tema insòlit de les dones de l'esquerra durant la Segona República i la Guerra Civil. Com a mestre i liberal, va dipositar una enorme confiança en les meves propostes de recerca, que eren tenaces i agosarades i, amb el temps, el 1974, va acceptar el meu propòsit reiterat d'endegar una assignatura universitària sobre la història de les dones i el feminisme. El meu reconeixement més sentit, doncs, al doctor Giralte. La confiança que va posar en aquella jove investigadora *guiri* em va permetre l'accés a la recerca i la docència en aquell nou àmbit de la historiografia. Un primer resultat va ser el llibre *Mujeres libres*, publicat el 1975, que va permetre superar l'amnèsia històrica imposada per la llarga dictadura i restablir la genealogia de les dones oblidades de l'època de la Segona República. A més a més, va abordar aquesta època històrica des de

la centralitat de les dones com a subjectes històrics i va obrir el polèmic debat sobre l'especificitat de la seva experiència històrica.

En un primer moment, escriure la història de les dones va significar transformar el cànon històric establert i desxifrar els discursos normalitzadors pel que fa a la seva manca d'agencialitat històrica. En paral·lel, va implicar reescriure la seva pròpia història des d'una mirada crítica, la qual cosa exigia revisar els seus paràmetres interpretatius. Durant els anys més pioners s'exposava la legitimitat històrica de les iniciatives femenines en les lluites socials i en la consecució dels drets polítics. Es dedicava atenció a la victimització històrica de les dones des de la perspectiva de la seva confrontació a una opressió històrica, fixant-se sobretot en les protagonistes que trencaven els motlles de la seva subordinació en una lluita emancipatòria. En el cas de la Guerra Civil, els meus estudis inicials sobre *Mujeres libres* se centraven en els postulats de l'organització anarquista, que pretenia enderrocar l'anomenada «civilització masculina», sota la qual les dones patien una supeditació específica. Remarcaven l'originalitat de la seva insistència a l'hora d'actuar com a motors de la seva pròpia emancipació mitjançant l'apoderament i l'afirmació femenina en l'escenari de l'obrerisme, però també en el marc de la lluita antifeixista contra Franco. A finals de la dècada del 1990, la revisió historiogràfica que trobareu al meu llibre *Rojas* va posar més èmfasi en els límits d'aquestes iniciatives emancipatòries, interrogant-se sobre la permanència de les pràctiques i els codis tradicionals de gènere en el transcurs de la Guerra Civil. D'aquesta manera, la visió política més heroica predominant durant la dècada del 1970 va donar pas a l'evidència de les ambigüitats inherents en la resignificació dels rols de gènere, alhora que va qüestionar el llenguatge binari: públic/privat, front/rereguarda, resistència civil/militar. Al mateix temps, amb la introducció de les representacions culturals com a nou paradigma analític, va plantejar el repte que suposava resignificar la figura revolucionària de la miliciana, tan visible als cartells de guerra i al nou imaginari col·lectiu revolucionari. A més, aquesta relectura va permetre que es dedicés més atenció al protagonisme femení en termes de *mare combativa* a la resistència civil a la rereguarda, una figura amb prou feines reconeguda aleshores a la historiografia.

Sempre convé historiar el desenvolupament d'una disciplina i fer un exercici de memòria històrica. Com apuntava abans, durant les primeres dècades de la meua carrera ens va tocar forjar la noció d'història de les dones i la seva legitimitat acadèmica en un ambient de rebuig contundent

a la seva aparició com a objecte d'estudi històric. De fet, la majoria d'historiadors de renom, fins i tot els més progressistes, avalaven un cànon historiogràfic que proclamava el masculí com a norma universal i relegava les dones als marges de la història. D'aquest manera desterrava la missió de revisar una historiografia que considerava els homes com a únics referents històrics. D'altra banda, hi prevalien conceptes vexatoris, tant pel que fa a les historiadores com sobre els mèrits de la seva obra, i als congressos i les jornades acadèmiques hi regnava una cultura acadèmica sovint hostil. Va ser imprescindible, per tant, dotar d'un gran esforç teòric la nostra feina, per tal de qüestionar eficaçment des del rigor científic el «no-relat» i la visió androcèntrica predominants sobre les dones a la història.

Pal·liar la infrarepresentació de les dones en els estudis històrics va revertir en l'avenç teòric i metodològic de la nostra disciplina. Fins al punt que el desenvolupament d'un complex bagatge conceptual com a eina interpretativa de la història de les dones té una repercussió notable, atès que és l'instrument que canalitza l'excel·lència en el camp de la història de les dones. Efectivament, posar en evidència l'agència femenina en diferents processos històrics va comportar una relectura explicativa de molts dels paràmetres historiogràfics tradicionals, plenament acceptats avui dia. Així, des de la transversalitat del gènere com a categoria analítica, l'abordatge del desenvolupament econòmic i tecnològic, de la construcció de la ciutadania i les cultures polítiques, dels drets humans, de l'educació, de la família, de la diversitat cultural o dels conflictes bèl·lics i socials ha matisat nombroses narratives hegemòniques sobre la història contemporània.

Un enfocament de gènere redunda en l'enriquiment de la nostra comprensió històrica de manera més global. És cert que ha focalitzat els seus estudis en diferents col·lectius de dones, però la seva dedicació no s'ha circumscrit a aquest àmbit. Va obrir línies de recerca envers unes temàtiques tradicionalment descartades com a objecte d'estudi històric. En aquest sentit, es van potenciar estudis sobre l'educació, el treball domèstic i de cura, el control de natalitat o la planificació familiar com a aspectes sumament rellevants per entendre el significat social específic de gènere. Una de les primeres escenificacions que exemplifica aquesta embranzida de nous temes d'estudi històric però, també, de discrepància historiogràfica es va produir precisament durant el primer Col·loqui Internacional sobre la Segona República, celebrat el febrer del 1981 a Tarragona, a la Delegació Universitària d'aleshores. En aquell fòrum jo, que era una jove historiadora,

vaig presentar una aproximació a la reforma sexual i el neomaltusianisme anarquista, fent èmfasi en els debats sobre el control de natalitat i la sexualitat a les revistes *Generación Consciente* i *Estudios*, portaveus dels reformadors sexuals llibertaris. Anys més tard, hi ha qui m'ha fet memòria del renou que va provocar el meu tema de recerca o de les acusacions que no es tractava d'un objecte d'estudi vàlid. Malgrat aquestes discrepàncies, altres investigadores van manifestar que s'havien identificat amb aquella nova problemàtica encara tabú en aquell moment, marcant una frontera de canvi en els interessos historiogràfics. Avui dia el repertori de la història de les dones i de la historiografia general ha integrat plenament temàtiques que en aquells anys eren susceptibles d'oprobri.

Repensar el significat de la història des de la consideració de les dones com a subjectes històrics demana molts elements de suport i d'estímul. Cal disposar d'un teixit de recursos intel·lectuals i un entorn cultural i acadèmic favorable que permetin el contrast d'idees i una proposta intel·lectual oberta a nous horitzons. Al llarg del segle xx, les investigadores hem reclamat un despatx propi com a lloc necessari per a la creativitat científica, seguint la reivindicació de l'escriptora Virginia Woolf, que el 1929 exigia una habitació pròpia com a espai decisiu per al seu desenvolupament intel·lectual. El sociòleg Alberto Melucci va destacar la importància de l'estratègia de l'ús de xarxes informals en les dinàmiques dels nous moviments socials sorgits a la dècada del 1960. Molt abans de la proliferació de les xarxes acadèmiques actuals, el feminisme acadèmic i les historiadores van advocar a favor de la seva gran utilitat, tant per fer front a un clima acadèmic hostil, com per avançar en la nostra disciplina i esperonar la transferència dels nous coneixements generats. Conscients de la necessitat imperiosa de transversalitat dels coneixements acabats de generar, vam considerar que calia disposar d'espais propis imbuïts d'una cultura acadèmica que encoratgés els avenços en la disciplina des d'una comunitat universitària de pertinença.

Convé esmentar que, d'ençà la dècada del 1980, s'ha produït una institucionalització universitària creixent, amb centres i instituts d'estudis sobre les dones i el gènere. Aquesta via col·lectiva de treball es va manifestar amb la pionera creació del Centre d'Investigació Històrica de la Dona el 1982 a la Universitat de Barcelona, amb la finalitat d'impulsar el nou camp de recerca i de docència de la història de les dones. Des del 1989, el grup de recerca GRÈC, creat a la mateixa Universitat Rovira i Virgili, ha promogut els estudis interdisciplinaris de gènere en la docència i la recerca universitària.

I l'any 2000, la constitució de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere va suposar una altra fita de relleu per a l'àmbit universitari català.

En aquest afany de crear teixit acadèmic hi destaca la tasca feta per l'AEIHM (l'Associació de Recerca en la Història de les Dones), que des de la seva fundació el 1992 ha tingut una trajectòria excel·lent de promoció de la història de les dones amb la celebració de seminaris i col·loquis. En aquest escenari de feminisme acadèmic voldria dedicar un reconeixement especial a *Arenal*, la revista d'història de les dones que, des que va veure la llum ara farà 25 anys, ha constituït un entorn acadèmic cabdal per a la transferència de la recerca sobre la història de les dones. El meu reconeixement afectuós a les «arenals» i a moltes altres historiadores i historiadors que amb les seves publicacions han contribuït a aprofundir els nostres coneixements.

En un altre sentit, m'agradaria subratllar la importància de la meva incorporació al consell de redacció de la revista *Historia Social* quan es va fundar el 1988, just fa trenta anys. Aquell entorn de debat va suposar un estímul constant per avançar en la imbricació entre la història social i el gènere. Arran d'aquests esforços es van forjar complicitats intel·lectuals i fòrums de cultura acadèmica d'una vàlua substancial per a les especialistes que han tingut un paper primordial en la meva pròpia trajectòria intel·lectual.

Una altra faceta característica de la meva trajectòria acadèmica és el propòsit de traspasar les fronteres i de treballar des dels intersticis. En la meva conformació identitària hi destaca el retrobament intel·lectual amb les meves arrels irlandeses durant la dècada del 1990, en el marc dels debats emergents sobre el postcolonialisme, i el fet de viure l'alteritat cultural o les identitats plurals en la nova societat de la globalització. Tot plegat va encoratjar una cartografia científica des de l'abordatge de la història cultural interessada en les manifestacions de l'alteritat de gènere emparada en els debats sobre l'alteritat post- i neocolonial, la diversitat cultural i el seu significat en la història contemporània.

Aquesta via de recerca es va plasmar en la creació del Grup de Recerca Consolidat de Multiculturalisme i Gènere a la Universitat de Barcelona el 1998. Des d'aquesta mirada retrospectiva, vull recalcar la meva especial relació amb el Grup, que he dirigit durant 20 anys. Ha proporcionat un espai inestimable de debat interdisciplinari intens i de propostes enriquidores per repensar les categories analítiques establertes. Fonamentat en els treballs de diverses generacions d'investigadores i investigadors, ha provat de desxifrar els sistemes de creences en la configuració de les idees sobre la feminitat

i la masculinitat. De la mateixa manera, ha posat en valor el significat dels sistemes de representació, l'alteritat cultural i l'orientalisme, el gènere i la percepció de les pràctiques històriques en relació amb temes de relleu, com ara la diversitat cultural, la mediterraneïtat o el turisme.

Enfocar la història des de nous escenaris i paràmetres interpretatius de la història cultural i de gènere s'ha traduït en debats relatius a la subalternitat, la resignificació igualitària dels codis de gènere i el significat de les representacions culturals en el marc de la seva relació amb les estratègies discursives i les pràctiques d'alteritat com a aproximació al coneixement històric. Al Grup de Recerca he tingut la immensa sort d'estar envoltada d'un equip magnífic que m'ha acompanyat en aquest camí apassionant amb estímul intel·lectual i afecte. Els trasllado la meva immensa estima.

En termes biogràfics d'Edward Said, formo part de l'*in-between* de diverses cultures, tot i que fa moltíssims anys que tinc una identitat catalana fermament arrelada. Fa uns anys, en un acte acadèmic semblant a aquest a la Universitat de Granada, em vaig autoretratar com a «valquíria celta», referint-me a la connotació d'*outsider* que amb el temps esdevé una *insider*, entre altres motius, gràcies a aquest patrimoni compartit en l'escenari de la història de les dones i el gènere. En aquesta meva genealogia brilla des de fa un any una nova constel·lació de xarxes compartides i de comunitat d'afins. Parlo de les i els *valquíries*, historiadores i historiadors que comparteixen amb mi la passió per la història de les dones i el gènere, inquietuds acadèmiques i investigadores crítiques, i el regne de la llibertat intel·lectual i les complicitats. A elles i a ells els voldria traslladar el màxim afecte.

Per acabar, una darrera apreciació. Celebrem aquest acte acadèmic tan solemne el 9 de març, justament un dia després del Dia Internacional de les Dones, que aclama el feminisme i reivindica la igualtat i els drets de les dones. Cal assenyalar que el camí cap a la igualtat exigeix polítiques acadèmiques, reformes legislatives i pràctiques igualitàries. En aquest sentit, de la mateixa manera que ho han fet altres universitats, la Universitat Rovira i Virgili ha apostat des de fa més d'una dècada per unes polítiques d'igualtat per eliminar discriminacions de gènere dins la comunitat universitària. La comprensió dels mecanismes de desigualtat i el reconeixement en igualtat són eines per assolir els drets inalienables de les dones. Em sobta la paradoxa que es dona entre els avenços legals en els drets de les dones i la pervivència de pràctiques discriminatòries, conductes vexatòries, abusos sexuals i violència masclista. Totes elles han postergat la igualtat efectiva

entre homes i dones dins la nostra societat. Pertoca a la historiografia desxifrar el contingut i el funcionament de les representacions culturals i dels valors preassignats en els codis desiguals de gènere i posar en evidència les diverses lògiques històriques que justificaven els abusos, les violències masclistes i les pràctiques discriminatòries. Detectar i analitzar el funcionament històric de les desigualtats és feina de la historiografia i el feminisme acadèmic, perquè constitueix una eina efectiva per identificar les diferents capes de la construcció històrica de les desigualtats persistents, com també les lògiques que justifiquen la continuïtat de bretxes laborals, polítiques, socials i culturals.

L'aprenentatge des d'una història de les dones i el gènere posa de relleu la historicitat de la subjectivitat històrica i la resistència a la subalternitat. Aquest desafiament demana el compromís d'historiadores i historiadors per consolidar un règim de coneixements historiogràfics sobre les dones com a subjectes històrics actius. El repte d'assolir una igualtat efectiva de gènere és responsabilitat del conjunt de la societat. Correspon a especialistes en història l'aportació dels instruments analítics i els coneixements per entendre el llegat dels processos de marginació i de supeditació del passat i, d'aquesta manera, facilitar el plantejament eficaç d'estratègies culturals i polítiques per a la consecució de la igualtat.

Senyor rector, soc plenament conscient de l'honor singular que em feu amb la concessió d'aquest doctorat honoris causa. Em referma la il·lusió per continuar en la meua trajectòria com a membre del Claustre de la URV i avançar en aquest compromís i repte apassionant d'escriure la història en clau de les dones i el gènere.

Paraules de benvinguda

pronunciades pel Dr. Josep Anton Ferré Vidal,
Rector Magnífic de la Universitat

Benvolguda Dra. Mary Nash, Sr. President del Consell Social, Sr. Secretari General de la URV, Dra. Montserrat Duch, senyores i senyors claustrals, distingides autoritats, benvinguts col·legues d'altres universitats, bienvenidos colegas de otras universidades, (Barcelona, Jaume I, València, Granada, C. Madrid, País Vasco), membres de la comunitat universitària de la URV, senyores i senyors,

És tot un honor i un privilegi donar la benvinguda al nostre Claustre a la Dra. Mary Nash. Ho faig amb molt de gust, tant a títol personal com en nom del tots els membres de la Universitat.

Com saben, l'acte d'investidura d'un doctorat honoris causa és el de màxima solemnitat per a la comunitat universitària, gràcies al qual s'integren al nostre claustre persones que s'han distingit per la seva activitat en benefici de les arts, la cultura, les ciències o la societat, en general. Per a aquest acte reservem la litúrgia que ens evoca el paper cabdal que des de fa segles té la institució universitària en la societat, que és preservar i fer avançar el coneixement.

És a partir d'aquest reconeixement que la Universitat també es defineix, ja que les persones que s'han integrat a la URV en un acte solemne com el d'avui expressen al món quins són els nostres referents d'acompliment acadèmic, artístic, cultural o de servei a la societat. I la seva incorporació al Claustre de la URV ens aporta, de la seva banda, honor i també reconeixement. És per això que, per orgull nostre, presideixen l'entrada a la Universitat.

La professora Duch, en la seva *laudatio*, ha posat de manifest tots els mèrits que fan mereixedora la Dra. Nash de la màxima distinció acadèmica que atorga la Universitat i que hem pogut apreciar en la *magistralis lectio* amb la qual la Dra. Nash ens ha obsequiat.

La distinció del doctorat honoris causa sempre vol emfatitzar valors de la nostra universitat, i en aquesta ocasió la Dra. Nash simbolitza el nostre compromís amb la igualtat de gènere i amb la recerca crítica com a raó de ser de tota universitat.

Efectivament, com ha destacat la padrina, la Dra. Nash fou una de les pioneres a la universitat espanyola a incorporar els estudis de dona i gènere i a especialitzar-se en història de les dones. Ha estat en aquesta temàtica d'estudi on ha desenvolupat una línia de recerca i acadèmica molt sòlida al llarg d'aquest anys, publicant nombrosos llibres i articles en revistes, participant en projectes internacionals o dirigint una quinzena de tesis doctorals, entre d'altres.

És precisament aquesta l'aportació la que pot fer i ha de fer la Universitat: fer avançar el coneixement i transmetre'l a la societat, perquè contribueix al que ara anomenem impacte social de la recerca. I de ben segur que els estudis de la Dra. Nash han contribuït a aquest impacte social amb múltiples efectes, entre els quals fomentar la igualtat i la no discriminació per raons de gènere. Una situació que, tanmateix, encara requereix de molta tasca a fer per arribar a una situació real de no discriminació per raó de gènere, com aquests dies hem recordat amb noves dades i arguments, i especialment en un dia com el d'ahir. Com a universitat crec que ens hem de sentir interpel·lats en aquest repte de finalitzar amb la bretxa laboral, en particular, però amb la desigualtat, en general. I alhora ajudar a impulsar noves polítiques i actuacions en pro de la igualtat de gènere en tots els àmbits de la nostra societat.

D'altra banda, difondre la realitat de la desigualtat per raó de gènere entre la comunitat universitària i la societat és l'objectiu de l'Observatori de la Igualtat de la URV, el qual porta a terme un seguit d'actuacions i activitats regulars al llarg de l'any, així com un seguit de reconeixements. De ben segur que el treball de la Dra. Nash també ha contribuït a inspirar aquest conjunt d'actuacions, però voldria destacar-ne especialment la transmissió acadèmica i de recerca del seu treball, que també es manifesta a la nostra universitat. Així, per exemple, l'estudi i la recerca en dona i gènere han estat i són l'objecte de diversos grups de recerca, com el que lidera la professora Duch, però també s'han incorporat en l'àmbit docent, a través del contingut de diverses matèries o en la realització d'assignatures específiques en diversos ensenyaments, o amb la posada en funcionament del màster oficial en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadana, que organitzem conjuntament amb altres universitats.

Com deia a l'inici, considero que aquesta és la vertadera funció de la Universitat, la recerca com a base per a una bona docència i una sòlida transferència de coneixement a la societat. I és potser aquest especial èmfasi

que des de l'inici vam posar en l'activitat investigadora el que distingeix la URV entre moltes universitats "joves". Un camí que hem reforçat amb el II Pla Estratègic de Recerca i Innovació, atenent a l'encara major responsabilitat social que han adquirit i han d'adquirir les institucions d'educació superior en un entorn on el coneixement és més determinant per a l'esdevenir col·lectiu.

I aquest és el mestratge de la Dra. Mary Nash, ja que partint de l'excel·lència científica ha fet avançar el coneixement i ha contribuït a difondre'l, en aquest cas en l'àmbit dels estudis de dona i gènere i d'història de les dones. Com els deia, un referent del nostre compromís com a universitat.

Així, el que simbolitza aquest acte d'investidura de la Dra. Nash com a doctora honoris causa és, en definitiva, el nostre compromís amb la societat. Per tant, celebrem l'entrada al nostre Claustre d'un referent no només del que som com a universitat, sinó també del que volem ser.

Avui, Dra. Mary Nash, amb el màxim reconeixement dels vostres mèrits, adquiriu el compromís de ser ambaixadora de la Universitat Rovira i Virgili, que de ben segur realitzareu amb afecte.

Gràcies per acceptar la nostra distinció, que més que honorar la vostra persona ens honora a nosaltres mateixos; la vostra incorporació al Claustre prestigia la Universitat Rovira i Virgili i ens obliga a treballar per ser dignes d'aquest prestigi.

Rebeu l'enhorabona més cordial, en nom propi i en el de tota la comunitat universitària, que des d'avui és també la vostra.

Moltes gràcies.

UNIV

UNIVERSITAT

ROVIRA I VIRGILI